

autem, etsi tredecim re quidem ipsa erant tribus, tamen quia Levitica quasi exempta ex numero erat, et hec primogenitorum loco data, non numerabatur: quasi non jam ad homines, sed ad Deum pertinere: ideoque duodecim tantum tribus solebant nominari. Intelligit ergo Christus non solum duodecim apostolos, sed etiam tredecim Paulo et Barnabe numeratis, excluso vero Juda, esse iudicatos non solum duodecim tribus, sed omnes etiam gentes, quibus Evangelium predicaverunt. Alia etiam est ratio, cur duodecim tribus nominaverit: quia gentes, quæ Evangelio crediderunt, quasi in populum Judaicum insertæ sunt, et veluti civitate donatæ, ut non jam gentes, sed Judei, id est, confidentes, credentesque appellarentur in duodecim tribus cooptatæ, sicut disputat D. Paulus ad Romanos 11, 17, 19 et 24: *Cum oleaster*, inquit, *esses, id est, gentilis, insertus es in illis*, id est, in populum Judaicum; et rursus: *Fracti sunt rami*, ut ego inserar, id est, Judei non credentes gentiles reputati sunt, ego gentilis cum essem, credendo Judæus factus sum. Hæc eadem est causa, cur D. Joannes in Apocalyp. omnium prædestinatorum numerum ad duodecim tribus Israel revocaverit: *Ex tribu, inquit, Judæ duodecim millia signati*, etc.; c. 7, 5, et in portis ecclesie Jerusalem, quam c. 21, 12, describit, nomina duodecim tribuum Israel scripta se vidisse dixerit. Itaque Theophylacti et Euthymii non probo sententiam, qui existimant apostolos solos esse Judæos iudicatos.

VERS. 29. — ET OMNIS QUI RELIQUERIT. Chrysost., auctor Imperfecti, et Theophylacti putant hanc esse sententiam, ut omnes, qui idem fecerunt, eundem honorem recipiant. Origenes vero, cujus opinionem probabilior arbitror, existimat Christum de alio inferiori hominum gradu discessere voluisse. Dixerat ante de illis, qui omnia sua bona vendidissent, deditque pauperibus, sequæ pauperes facti secuti essent: dicit nunc de illis, qui non omnia quidem sua aut venderint, aut pauperibus dederint, aut se in similitudinem apostolorum secuti fuerint, sed tamen propter se aliquid reliquerint, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut uxorem, aut liberos, aut domum, aut agrum; illis enim non tantum quidem, quantum apostolis honorem pollicetur: sed magnum tamen præmium promittit, fore ut centuplum accipiant, et vitam æternam possideant. De uxore, quomodo propter Christum relinquere possit, nonnulli dubitant, quia dissolvi non potest matrimonium. Respondet Chrysostomus, et Euthymius ita dictam esse, qui reliquerit uxorem, centuplum accipiet, etc., sicut dictum est c. 10, 29, et 16, 25: *Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam*. Non ergo vult Christum matrimonium dissolvi, sed vult se uxori præferri, et, si uxor virum impediât, quominus Christum sequatur, uxorem relinquere, non matrimonio dissoluto, sed facto divortio. Vult, ut maritus potius

VERS. 28. — CENTUPLEM ACCIPIET, multo plura est accepturus, tranquillitatem videlicet animi, spem magnam salutis, internas consolationes; parva et pauca

uxorem quam Christum perdat; vult spiritualia carnalibus anteponi, ut Fulgentius, epistola 2 de statu viduali, interpretatur. Quanquam et de matrimonio inter gentes dissolutione interpretari possumus quorum alter si factus christianus sit, alterque fieri christianus nolit, neque cum christiano sine religionis injuriâ habitare, christianus potest non christianum dissoluto matrimonio derelinquere, ut 1 ad Cor. 7, 15, docet D. Paul., sed generalis sententia ad unam speciem restringi non debet.

CENTUPLEM ACCIPIET, id est, infinitis partibus plura ac meliora, sicut dixit D. Paul. ad Rom. 3, 18: *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Numerus ergo finitus pro infinito positus est, ut constat ex Lucâ, c. 18, 50, qui non centuplum, sed multo plura accepturum dixit. Idem Lucas et Marcus, c. 10, 50, addiderunt, *nunc in tempore hoc, quod verbum, ut ait Hieronymus, Miltenariis antiquis hæreticis occasione præbuit suum errorem confirmandi, futuros post resurrectionem mille annos, quibus justi pro singulis rebus quas in hac vitâ reliquissent, centenas essent accepturi, quos Hieronymus ita refellit: Non intelligentes, inquit, quod, si in cæteris digna sit re promissio, in uxorebus apparent turpitudine; ut, qui unam pro domino dimiserit, centum recipiat in futuro*. Itaque idem Hieronymus, et cum secutus Beda, bona pars posteriorum interpretum sensum esse putant fore ut qui carnalia, ut Hieronymi verbis utar, pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiat, quæ comparatione et merito sui ita erunt, quasi si parvo numero centenarius numerus comparatur. Quibus repugnat quod Marcus dicit non solum centuplum in hoc seculo accepturum, sed etiam explicat quibus in rebus accepturus sit: domos, inquit, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros. Propterea Origenes, auctor Imperfecti, Theophyl. et Euthym., interpretantur centuplum in hoc seculo accepturum, quia omnia inter Christianos communia quodammodo charitas facit; omnes enim viros fratres esse, omnes feminas sorores, omnia bona communia, ut inter primos Christianos fuisse legitimus Actuum 4, 35. At quomodo communes uxores, quæ inter Christianos maxime sunt propria? Quanquam dici potest charitate omnes uxores communes esse, quia ita omnes Christianos in Domino sicut viros suos diligunt. Sed ego tamen aliter interpretor centuplum recepturum, et domos, et fratres, et matres, et filios, etc., non quod ista recepturus sit; sed Christum, qui ei instar est omnium, quique nobis et pater, et mater, et frater, et soror, et uxor, et liberi, et domus, et possessio esse debet, sicut ipsemet docuit c. 12, 49, 50: *Ecce mater mea et fratres mei; quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater et soror, et mater est*. Adnotavit D. Bernard., in declaratione in hunc locum, hoc Christum apostolis non dixisse, propterea quod domos et agros, quos non

relicurus magna et multa est accepturus. Centuplum accipiet non in bonis temporalibus, sed in celestibus delectatione, et in firmâ spe æternæ beatitudinis.

habebant, non reliquissent. At certè patrem et retia, quæ habebant, reliquerant, et ad primum verbum vocantem Christum secuti fuerant, c. 4, 22. Propterea ergo hoc illis non dixit, quia majora fecerant, illisque majora promiserat; *sedebitis*, inquit, *et vos super sedes duodecim*, etc.

VERS. 30. — MULTI AUTEM ERUNT NOVISSIMI PRIMI. Non apparet quorsum hoc Christus adjunxerit. Chrysost. et Euthym. existimant ideo addidisse, ut homines ad sequendam evangelicam perfectionem proposito singulari præmio magis accenderet. Aliam etiam nobis causam suspicari licet, ne Apostoli nimiam securitate confiderent; propterea quod omnium primi vocati fuissent; sed sic currerent, non quasi in incertum, sic pugnarent, non quasi aerem verberantes; sed castigare corpus suum, et in servitum redigerent, ne, cum aliis predicarent, ipsi reprobi efficerent, ut de se ait D. Paulus, 1 ad Cor. 9, 26, 27. Quæ autem esset horum verborum sententia, nemo dubitare posset, nisi eam, ut solent, hæreticorum interpretes, pervertissent, dicentes prævidisse Christum futuros multos, id est, omnes Catholicos, qui operibus bonis confiderent, illisque existimarent se vitam æternam promereri, ideoque primos inter Christianos se esse duocent; in judicio autem omnium ultimi futuri essent, id est, ad regnum cælorum penitus excludendi; arrogant enim Petrum meritis confidisse: *Ecce nos reliquimus omnia*. Non erat dignus tam absurdus error confutatione; sed expedit ut lector hæreticorum interpretum perversitatem in-

VERS. 30. — MULTI ERUNT PRIMI NOVISSIMI, quod forte ad eos pertinet qui omnia reliquerunt actu, non affectu; vel potius, multi qui nunc opibus præstant,

CAPUT XX.

1. Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.

2. Conventio autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos.

4. Et dixit illis: Ite et vos in vineam meam, et quod justum fuerit, dabo vobis.

5. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similitur.

6. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis: Quid hic statis tota die otiosus?

7. Dicitur ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite et vos in vineam meam.

8. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, et redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos.

9. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10. Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi; acceperunt autem et ipsi singulos denarios.

telligat. Primum, cum Christus dicit: *Erunt primi novissimi*, manifestum est non appellare primos eos qui aut opinione sua, aut dignitate et meritis primi sunt; sed qui primi vocati fuerunt, et ad vineam domini venerunt, ut subjecta statim parabola declarat, c. 20, 16. Isti autem boni interpretes primos vocari putant, qui aut meritis primi sint, aut primi sibi esse videntur; perinde probris atque si nigrum album interpretentur. Deinde istorum opinione omnes *primi erunt novissimi*, id est, omnes à regno cælorum excludentur, quia omnes, qui putant se vitam æternam mereri, primi sunt, et omnes à regno cælorum excludentur; at Christus non dicit omnes; sed *multi erunt primi novissimi*, indicans aliquos, qui primi fuerunt, primos etiam, cum denarius solveret, futuros esse. Itaque non poterunt isti quidquam dicere magis Christi menti et consilio contrarium; denique Christus non dicit multos primos futuros nullos in regno cælorum, id est, excludendos esse; sed futuros novissimos, id est, minores multis, qui post illos venerunt. Loquitur enim de iis qui omnes denarium acceperunt; sed qui ultimi venerant primo loco, ut sequenti parabola declarat. Nam quod Basilium putat, in Reg. brevior., interr. 255, cum dictum est, cap. seq. 14, operario illi querenti: *Tolle quod tuum est, et vade*, jussum esse in infernum ire, merito nemini, quod sciam, probatum est; sed scilicet apud Calvinistas istud est egregium Scripture interpretet esse Apostolos accusare, Christi mentem torquere, sensumque pervertere.

erunt vilissimi, et contra Judæi qui se populum Dei factabant, infimo loco futuros insinuat.

CHAPITRE XX.

1. Le royaume des cieux est semblable à un homme, père de famille, qui sortit dès le point du jour, afin de louer des ouvriers pour sa vigne.

2. Et étant convenu avec les ouvriers de leur donner un denier pour leur journée, il les envoya à sa vigne.

3. Il sortit de même sur la troisième heure; et en ayant vu d'autres qui se tenaient dans la place sans rien faire;

4. Il leur dit: Allez-vous-en aussi à ma vigne, et je vous donnerai ce qui sera juste.

5. Et ils s'y en allèrent. Il sortit encore sur la sixième et sur la neuvième heure, et il fit la même chose.

6. Enfin il sortit sur la onzième heure; et en ayant trouvé d'autres qui se tenaient là, il leur dit: Pourquoi demeurez-vous là tout le long du jour sans travailler?

7. C'est, lui dirent-ils, que personne ne nous a loués. Et il leur dit: Allez-vous-en aussi à ma vigne.

8. Or le soir étant venu, le maître de la vigne dit à son intendant: Appelez les ouvriers, et payez-les en commençant depuis les derniers jusqu'aux premiers.

9. Ceux donc qui étaient venus sur la onzième heure, s'étant approchés, reçurent chacun un denier.

10. Ceux qui avaient été loués les premiers, venant à leur tour, s'imaginèrent qu'on leur donnerait davantage; mais ils ne reçurent néanmoins que chacun un denier;

11. Et accipientes murmurabant adversus patrem familiās.
12. Dicentes: Hi novissimi unā horā fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et aestūs.
13. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi injuriam: nonne ex denario convenisti mecum?
14. Tolle quod tuum est, et vade: volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi.
15. Aut non licet mihi quod volo facere? an oculis tuus nequam est, quia ego bonus sum?
16. Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.
17. Et ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim discipulos secretò, et ait illis:
18. Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabitur cum morte,
19. Et tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum et cruciandum, et tertiā die resurget.
20. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis suis adorans, et petens aliquid ab eo.
21. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut sedent hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram, in regno tuo.
22. Respondens autem Jesus, dixit: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.
23. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.
24. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.
25. Jesus autem vocavit eos ad se, et ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum, et qui majores sunt, potestatem exercent in eos.
26. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister;
27. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus:
28. Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam, redemptionem pro multis.
29. Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa.
30. Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Jesus transiret, et clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.
31. Turba autem increpabat eos, ut tacerent: at illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.
32. Et stetit Jesus, et vocavit eos, et ait: Quid vultis ut faciam vobis?
33. Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.

11. Et en le recevant, ils murmuraient contre le père de famille,
12. En disant: Ces derniers n'ont travaillé qu'une heure, et vous leur avez donné autant qu'à nous qui avons porté le poids du jour et de la chaleur.
13. Mais il répondit à l'un d'eux; Mon ami, je ne vous fais point de tort; n'êtes-vous pas convenu avec moi d'un denier?
14. Prenez ce qui vous appartient, et vous en allez; pour moi, je veux donner à ce dernier autant qu'à vous.
15. Ne m'est-il donc pas permis de faire ce que je veux? et votre œil est-il mauvais, parce que je suis bon?
16. Ainsi les derniers seront les premiers, et les premiers seront les derniers; car beaucoup sont appelés, mais peu sont élus.
17. Or Jésus s'en allant à Jérusalem, prit en particulier ses douze disciples, et il leur dit:
18. Voilà que nous allons à Jérusalem; et le Fils de l'homme sera livré aux princes des prêtres et aux scribes, qui le condamneront à mort.
19. Et le livreront aux gentils, afin qu'ils le traitent avec dérision, qu'ils le fouettent et le crucifient: et il ressuscitera le troisième jour.
20. Alors la mère des enfants de Zébédée s'approcha de lui avec ses fils, et l'adora, en témoignant qu'elle voulait lui demander quelque chose.
21. Il lui dit: Que voulez-vous? Elle lui répondit: Ordonnez que mes deux fils que voici soient assis dans votre royaume, l'un à votre droite, et l'autre à votre gauche.
22. Mais Jésus répondit: Vous ne savez ce que vous demandez; pouvez-vous boire le calice que je dois boire? Nous le pouvons, lui dirent-ils.
23. Jésus leur répartit: Il est vrai que vous boirez le calice que je boirai, mais pour ce qui est d'être assis à ma droite ou à ma gauche, ce n'est point à moi à vous le donner, mais ce sera pour ceux à qui mon Père l'a préparé.
24. Les dix autres ayant entendu ceci, s'indignèrent contre les deux frères.
25. Mais Jésus les appela à lui, et leur dit: Vous savez que les princes des nations dominent sur elles; et que ceux qui sont les plus puissants parmi eux les traitent avec empire.
26. Il n'en doit pas être de même parmi vous; mais que celui qui voudra être le plus grand parmi vous soit votre serviteur;
27. Et que celui qui voudra être le premier parmi vous soit votre esclave;
28. Comme le Fils de l'homme, qui n'est pas venu pour être servi, mais pour servir, et pour donner sa vie pour la rédemption de plusieurs.
29. Lorsqu'ils sortaient de Jéricho, il fut suivi d'une grande troupe de peuple.
30. Et deux aveugles, qui étaient assis le long du chemin, ayant entendu dire que Jésus passait, se mirent à crier: Seigneur, fils de David, ayez pitié de nous.
31. Et comme le peuple les reprenait pour les faire taire, ils se mirent à crier encore plus haut, et disant: Seigneur, fils de David, ayez pitié de nous.
32. Alors Jésus s'arrêta; et les ayant appelés, il leur dit: Que voulez-vous que je vous fasse?
33. Ils lui dirent: Seigneur, que vous nous ouvriez les yeux.

34. Misertus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt et secuti sunt eum.

34. Jésus étant donc ému de compassion à leur égard, leur toucha les yeux, et au même moment ils recouvrèrent la vue, et le suivirent.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — SIMILE EST REGNUM COELORUM HOMINI PATRIFAMILIAS, id est, ita se habet regnum colorum, quemadmodum si quis paterfamilias exiret primo mane conducere operarios in vineam suam. Non enim regnum colorum homini comparat, sed domi patrifamilias, homines operariis, et negotiorum negotio simile esse dicit, id est, quod accidit in regno colorum, et quod accidit in vinea patrifamilias; quemadmodum, c. 11, 16, ex Hugone explicavimus, qui id optimè omnium, et nescio an primus adnotavit. Regnum autem colorum hoc loco, aut solam militiam Ecclesiam, ut plerique, aut militiam simul et triumphantem, ut nonnulli, interpretari possumus. Nam in militante operarii conducuntur, in triumphante denarii solvitur. Tota parabola, que usque ad versum 16 extenditur, facilis est; duo tantum in illa sunt que difficultatem habent: alterum, quò tota spectet parabola, id est, quorsum proposita sit; alterum, que sint ejus partes necessariae, et veluti propriae, que ad sensum aliquid conferant, et quomodo intelligende. Hæc igitur duo nunc explicabimus, et necesse non erit usque ad versum 16, ut solemus, verba percurrere. Hæretici cum variis modis exponant quorsum tota parabola tendat, et quis sit, ut ipsi loquantur, illius scopus, nemo eorum scopum attingit. Nonnulli dicunt nihil aliud Christum declarare voluisse, quam æqualem futuram omnium beatorum gloriam, quia non propter merita, sed gratis dabitur, quemadmodum videtur versu 10 significari, ubi eundem omnes operarii denarium accipiunt. Credo istos non tam certo animi sensu hoc dixisse, quam metu, ne, si non dicerent, omnes ex hoc loco, ut verba præ se ferunt, merita probarent, et voluerunt veritatem impudentiā prevenire. Benè est quòd ista interpretatio magno ipsorum magistro Calvino non placuit. Quanquam ideo, ut opinor, non placuit, ut perniciosorem adhiberet, et sum de reprobatione errorem confirmaret, quasi nihil aliud probare Christus voluerit, quam Deum posse et solere reprobare pro suo arbitrio quos vult. Sunt etiam inter Catholicos qui hæc tantum spectare parabolam putent, ut probet Christus Deum præter omnium opinionem aliis plus, aliis minus quam sperabant daturum esse. Mihi non videtur alio interprete quam ipso evangelistâ opus esse. Dixerat, c. præcedenti extremo: *Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi*; adjicit statim parabolam; ergo hoc est quod tota parabola significare ac probare voluit, multos, qui primi fuissent, novissimos, multos, qui novissimi, primos futuros esse. Id etiam ex conclusione parabole versu 16 perspicuum est, ubi concludendo eadem repetit verba:

VERS. 1. — SIMILE EST GR. : *Simile est enim; superioris sententiæ quasi ratio redditur. Patrifamilias Deus est, forum mundus, in quo ante vocationem Dei omnes erant penè otiosi et inutiles; vinea est Eccl-*

Sic, inquit, erunt novissimi primi, et primi novissimi. Firmat hanc opinionem, quòd in Græcis codicibus, et nonnullis etiam manuscriptis Latinis, initio capituli, causalis particula ponatur ad hunc modum: Simile enim est regnum colorum homini patrifamilias; unde perspicitur Christum per hanc parabolam precedentem illam sententiam probare voluisse: Multi erunt primi novissimi, et novissimi primi. Itaque non debuit caput hoc 20 à precedente distingui, ne inchoata abrumperetur sententiâ, sed versu potius sequenti 17, ubi novum argumentum Christus orditur. Veritatem quisquis primus capta distinxit, hoc non animadvertit. Non opus esset hæc tam benè confirmatâ sententiâ hæreticorum interpretationem refutare, nisi publicè interesset Ecclesie, ut eorum ignorantiam simul et malignitatem omnes cognoscerent. Tantum abest ut docere Christus voluerit, quod illi fingunt, æqualem omnium beatorum futuram gloriam, quia non meritis, sed gratis datur; ut contrarium omnino probare voluerit non omnium gloriam æqualem futuram esse, quia non gratis, sed meritis datur: quod autem datur meritis, non æqualiter omnibus, sed illis plus, aliis minus, pro eisqueque meritis, datur. Id ita esse primum ex propositione, ad quam probandum inducta parabola est, planè intelligitur. Propositio verò est: Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. Ibi autem de meritis et præmiis agebat; unde ejus propositionis occasio sumpta est. Dixerat enim Christus adolecenti: Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me, hoc meritum est, et habebis thesaurum in celo, hoc præmium est. Dixerat Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te; quid ergo erit nobis? præmium utique pro meritis postulat. Responderat Christus: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel, præmium utique promittit. Adjunxit et generalem sententiam: Quicumque reliquerit domum, vel fratres, etc., hoc meritum est, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit, et hoc præmium. Adjecit continenter: Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi; significat ergo propterea multos primos novissimos futuros esse, quia quamvis primi venerunt ad vineam, minus tamen laboraverunt, ideoque minorem mercedem meruerunt. Deinde ipsum initium parabole hæreticos refellit: Exit, inquit, primo mane conducere operarios; operariis enim est, qui propter mercedem, quam labore suo meretur, laborat, et conducere verbum justitiæ, id est, meriti et mercedis, est. Conducimus

siâ, fidelis quisque est velut palme; operarii vocantur et conducuntur, propheta et apostoli; procurator domus est Christus ipse, qui unicuique operario mercedem tribuit.

enim pactâ pro meritis mercede; et versu 21: *Conventione autem*, inquit, *factâ cum operariis ex denario diurno, nisi eis in vineam suam*. Conventioem ex denario facere iustitia utique est, non solum gratia. Præterea, versu 4: *Ite*, inquit, *et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit, dabo vobis*, non potuit profectò apertiùs meriti et mercedis iustitiam declarare. Atqui hic, et postea dicemus, minùs quàm primis operariis promittit, cum quibus ex denario diurno conventioem fecerat. Propterea non denarium, sed quod iustum fuerit, illis promittit. Ad hæc, versu 15, 14, operario de mercede conquerenti œconomus respondet: *Amice, non facio tibi injuriam; tolle quod tuum est, et vade*. Quid est: *Non facio tibi injuriam, nisi: Quod iustum erat, tibi dedi?* Quid est: *Tolle quod tuum est, nisi: Tolle quod iustum est, tolle quod tibi debetur, tolle quod meruisti, et vade?* Fingamus nullam esse ad probandam hanc sententiam conjecturam, tota ipsa parabola probaret, tota perpetuum esset argumentum; comparat enim Deum patrifamilias, homines operariis, Ecclesiam vineæ, gloriam denario diurno; quem-admodum ergo operarij in vineâ laborantes denarium diurnum propriè verèque merentur, ita qui in Ecclesiâ Dei laborant, verè merentur vitam æternam. Finis ergo parabole est mercedem vite æternæ non tempori quod quis laboravit, sed labori et operi quod fecit, respondere. Sæpè enim fieri ut aliquis unâ horâ tantum laboret, quantum alius toto die, idèque æqualem mercedem, id est, eundem denarium accepturum esse, eodem planè sensu quod Sapiens dixit, c. 4, 15: *Consummatum in brevi explevit tempora multa*, id est, cum brevi tempore vir justus vixerit, tantum fecit boni, quantum multi, qui longo tempore vixerunt: propterea non debere quemquam antiquitate vocatiõnis suæ gloriari; *erunt enim multi primi novissimi, et novissimi primi*. Potest aliquis objicere: Cur ergo idem omnibus denarius datus est, quo videtur æqualitas gloriæ significari? — Respondeo: Quia Christus tantum volebat probare plus alicquem brevi tempore, quàm alium longiore laborare. Cur ergo non plus denario dedit iis qui undecimâ horâ venerunt, siquidem novissimi primi futuri erant? — Respondeo eos in eo fuisse ceteris prelatos, quòd, cum novissimi venissent, primi omnium denarium acceperunt. Eundem igitur acceperunt denarium, quia tantum unâ horâ, quantum ceteri totâ die laboraverant; primi autem acceperunt, quia hoc ipsum egregie fuit laudis, quâ primum locum inter eos quibus merces solvatur, meruerunt, quòd tantum unâ horâ, quantum alii multis laborassent. Nam æquale opus æqualem mercedem, maior diligentia et brevis tempus primum locum meruit. Objici etiam potest, quod versu 14 dicitur: *Volo autem et huic novissimo dare, sicut tibi, et versu 15: Aut non licet mihi quod volo*

Vers. 2. — Denarius vitam æternam significat; cum disparēs sint meritis, omnes tamen sunt beati; non quòd omnium sit par felicitas. Ex hac parabola hæc colliguntur, 1ª bona opera esse vite æternæ meritoria:

facere? quibus verbis videtur significari denarium non ex merito et iustitiâ, sed ex solâ patrifamilias voluntate datum esse. — Respondeo non eam fuisse causam, cur patrifamilias ita responderit, sed quia voluit personæ decorum servare, non conveniente autem personæ patrifamilias, ut villi operario declararet cur tantum novissimis quantum primis daret; sed tanquam dominum dicere: *Sic volo, sic jubeo*. Nam et prudentes domini, servis rationem quærentibus cur hoc vel illud jubeant, etiamsi intimam habeant consiliorum suorum rationem, non solent tamen rationem reddere, sed pro ratione suam exponere voluntatem; cur jubes? quia volo. Adde quòd noluit prudens patrifamilias conquerentem operarium pudore suffundere; quod utique fecisset, si rationem illi exposuisset cur tantum novissimis quantum primis daret, quia tantum nimirum, quantum illi laboravissent. Hoc enim fuisset ejus et aliorum qui primi venerant, negligentiam obliquè subnotare, quod et Chrysostomus observavit. Pertinet ad hunc locum, quod appositè Theophylactus, in Commentariis in Epistolam ad Rom., c. 9, 19, annotavit, solere Deum, cum agit cum hominibus non malignis et indocilibus, factorum suorum rationem reddere; cum autem agit cum malignis et querulis, suam solam allegare voluntatem, quia digni non sunt ut rationem illis Deus reddat. Hujus rei in Scripturâ infinita sunt exempla, quorum nonnulla Theophylactus recitat; hoc autem unum est: nam quia iste operarius præter rationem et malignè querebatur, non aliter illi patrifamilias respondet, quàm: *Tolle quod tuum est, et vade; volo autem et huic novissimo dare sicut tibi; et: Aut non licet mihi quod volo facere?* Cum tamen præcedenti capite, cum Christus cum apostolis et aliis docilibus ageret, causam explicaverit cur aliis minùs, aliis majus detur præmium. Nam servantibus tantum mandata proposuit vitam æternam, versu 17; vendenti autem omnia quæ haberet, et pauperibus danti, sequè apostolorum more sequenti promisit thesaurum in cælo, id est, majorem adhuc apostolis, etiam non solum omnia reliquissent, sed Evangelii etiam primi promulgatores futuri essent; *sedebitis*, inquit, *et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel*, versu 28. Minorem verò, qui pauciora reliquissent; *qui reliquerit, inquit, domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit*, versu 29. Hactenus exposimus quis hujus parabole finis esset, in quem omnis ejus sententia dirigeretur. Reliqua altera difficultas est, quæ sint ejus propriæ partes, ac necessarie, et quid quæque significet. Nam, ut sæpè monuimus, et hoc loco Chrysostomus docet, in omni parabola sunt quedam, quasi propria ejus membra alque necessa-

Voca operarios et reddet illis mercedem; 2^a temporis diuturnitatem, molestiam et laboris magnitudinem ad majorem mercedem per se non valere; nisi major adsit charitas.

ria, sine quibus stare sententia non possit; alia quasi adjuncta, et, ut quod vocare soleo, emblemata, vel ad explicandum, vel ad ornandum parabolæ narrationem. In hac ergo parabola octo ego partes necessarias esse arbitror: prima est patrifamilias, qui ad vineam suam operarios conduxit. Hunc plerique Deum interpretantur, cujus vinea est, et de quo Christus dicit: *Pater meus agricola est*, Joan. 15, 1, et, ut altera parabola declarat, cap. sequenti, versu 28 et 33, et Marci 12, 1, et Luca 13, 6, et sicut Deus apud prophetas populum suum vineam suam passim appellat, ut Isaie 5, 14, et 5, 1, 2, 5, 4, 5, 7, et 27, 2, et 52, 12, et Jeremie 2, 21, et 12, 10, et Ezechielis 17, 6, 7, 8, et Joelis 1, 7, 12. Sic Irenæus interpretatur libro 4, cap. 70, et Athanasius, aut quisquis auctor est, questione 52, et Gregorius, homiliâ 19 in Evangelia, et Beda in Commentariis ad hunc locum. Alii Christum intelligunt, qui semper in hunc mundum, quasi in forum exierit, ut in vineam suam conduceret operarios; cum enim fuisse, qui olim patriarchis apparebat, et prophetis loquebatur. Ita Hilarius, canone in Matth. 20, et auctor Imperfecti, homiliâ 54, et Theophylactus hoc loco. Utrumque probabile. Secunda parabole pars est dies, cujus mane patrifamilias in forum exivit, et cujus vespere mercedem operariis solvit; hæc igitur diem plerique putant totum significare tempus, quod inter initium, et finem mundi interjectum est, ut Irenæus, lib. 4, cap. 70; Origenes, tractatu in Matthæum 10; Hilarius, canone 20; Optat. Milevit, lib. 5 contra Parmenianum; auctor Imperfecti, homil. 54; Gregorius, hom. 19 in Evangelia; Beda hoc loco: quam opinionem illud confirmat, quòd certum sit per vespere tempus ultimi judicii significari, quo unicuique denarius, id est, merces secundum opera reddendus est; sic ergo vespere ejus diei, quia tempus ultimi judicii; mane erit mundi initium. Totus verò dies, quidquid interjecti temporis. Alii non totum hoc seculum, sed tempus, quod est à primo adventu Christi ad secundum, diem de quo hic agitur, esse putant, ut Athanasius, questione 52. Alii unicuiqueque hominis ætatem ejus esse diem, ut Christus significat cum dicit, *ambulate, dum lucem habetis*, Joan. 12, 35, et *me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est; venit nox quando nemo potest operari*, c. 9, 4, noctem ejusque mortem appellat; sic Hieronymus et Chrysostomus intelligunt; et eam sententiam magis etiam, quam alteram Origenes videtur approbare. Ego quidem certè magis probo, quia, ut paulò post dicitur sumus, non referat ad consilium Christi, quâ quisque mundi ætate; sed quâ ætatis suæ parte vocatus sit. Tertia pars est vinea, quam nonnulli iustitiam, et mandata Dei interpretantur, quæ, ut colant homines, vocantur, ut Irenæus, lib. 4, cap. 70, Chrysostomus, auctor Imperfecti, et Euthymus, hoc loco. Alii totum mundum, ut Athanasius, questione illâ 52. Alii

Vers. 6. — Gentiles novissimâ horâ vocantur; nam dies singuli in duodecim horas erant divisi, adeò ut hure ætate essent longiores.

cujusque animam, quam jubetur excolere, ut Theophylactus. Alii Ecclesiam, ut Origenes, et Gregorius, homiliâ in Evangelia 19, hoc postremum probabunt. Quarta pars est hora prima, tertia, sexta, nona, et undecima, quid quæque significat. Auctores, qui totum diem universam mundi ætatem interpretantur, horam primam fuisse dicunt ab Adam usque ad Noe, tertiam à Noe usque ad Abraham; sextam ab Abraham usque ad Moysen; nonam à Moysè usque ad Christum; undecimam à Christo usque ad finem mundi, quò videtur alludere D. Joann., cum dicit novissimam horam esse, 1 Epist., cap. 2, 18; sic Hilarius, auctor Imperfecti, Gregorius, Beda, et Theophylactus, quam opinionem et Hieronymus recitat; sed non probat. Alii diversas horas, diversas ejusque hominis ætates esse intelligunt, primam horam esse infantiam, tertiam pubertatem, sextam ætatem virilem, nonam ætatem in senectute inclinam, undecimam decrepitam. Nam nonnulli à primâ infantia, et ab utero matris vocari solent, ut Samuel, Jeremias, Joannes Baptistæ; alii alios ætatis. Sic D. Basilii, in Regulis brevioribus, interrogazione 324; D. Hieronymus, Beda, et Euthymus, hoc loco, et Fulgentius, epistolâ 7, quam opinionem et Theophylactus probat. Ego non dubito, quin diversæ horæ non diversas mundi, sed diversas ejusque hominis ætates significent, quia, ut diximus, hæc tota spectat parabola, ut Christus doceat alios plus minoris tempore, quàm alios majore laborare: ut autem hoc probet nihil referat, quâ mundi ætate; sed quo ætatis suæ tempore quisque vocetur. Quæ autem sit prima, quæ tertia, quæ sexta, quæ nona, quæ undecima hora non arbitror esse subtiliter inquirendum, ne nimis sententia restringi videatur. Nam quod Christus diversas horas nominaverit, id ad parabolæ significationem necessarium est, quia docere volebat plus alios brevi tempore, quàm alios longiore laborare. Quòd autem, has quinque horas nominaverit, id non necessarium, sed ex consuetudine fecit, et ut parabolam ornaret. Solebant enim veteres Judæi, sicut et multe aliæ gentes, totum diem à solis ortu usque ad occasum in duodecim æquales partes distribuere, quas horas appellabant, sicut Christus apud Joannem, c. 11, 9, dicit: *Nonne duodecim sunt hora diei?* quæ eodem die æquales erant, diversis verò diebus inæquales: sicut omnes inter se dies inæquales sunt. Itaque prima hora erat diei, quâ sol oriebatur, tertia media inter solis ortum, atque meridiem utrinque æqualiter distans, sexta merides, nona media inter meridiem, et solis occasum tribus utrinque horis distans. Undecima, unâ horâ ante solis occasum. Dividebant rursum totum diem in quatuor partes, quarum unaqueque tribus constabat horis, sic noctem in quatuor vigiliis distribuabant, quarum unaqueque tres horas continebat. Hæc est causa, cur frequentius in Scripturâ hora prima, tertia, sexta, et nona, quàm ceteræ diei

Vers. 11. — MURMURABANT. In cælo nullus erit obmurmurationi locus; neque illa erit querela: causa; hoc murmur Judæis adversus gentiles convenit.

horæ nominentur; quia præcipua diei partes efficiantur: propterea etiam eas Christus hoc loco nominavit, ut quidquam novi mysterii significaret, nisi quod jam diximus, alios prius, alios posterius à Deo vocari. Cur ergo, dicit aliquis, non quatuor, sed quinque horas nominavit? in promptu est responsio, quia voluit initium primæ, quartæ partis diei, et finem ultimæ explicare, ut doceret alios initio vitæ suæ, alios sub finem vitæ vocari. Quinta pars est forum, in quod paterfamilias dicitur exiisse, ut conducere operarios; per quod rectè Origenes et auctor Imperfecti intelligunt totum mundum, qui extra Ecclesiam est, in quo homines toti sunt, aut otiosi, aut secularibus negotiis occupati, et inde in Ecclesiam, tanquam in vineam, vocantur. Sexta pars est denarius, qui idem omnibus datus, quo non est dubium salutem, ac vitam æternam significari, in eoque auctores omnes consentiunt. Solus D. Basilus, in brevioribus Regulis, interrogatione 255, ita videtur interpretari, quasi denarius præmium aliquod hujus vitæ significet, quo etiam, qui damnantur, donari solent; sic enim, ut diximus, exponit illud, quod versu 14 dicitur: *Tolle quod tuum est, et vade*, quasi operarius ille accepto temporali aliquo præmio, quod meruerat, in infernum mittatur. Sed id jam diximus non magnam speciem habere probabilitatis. Potest dubitari cur denario potius, quam alteri pecunie generi vitam æternam comparaverit. Respondet Irenæus, libro 4, c. 70, propterea quod denarius imaginem regis haberet, et qui salvi erunt, conformes sicut imaginem filii Dei, ut D. Paulus ad Romanos 8, 29: *Et reformabit corpus humilitatis nostræ figuram corpori claritatis suæ*, Philippenses, 5, 21. Et quidem hoc scitum, sed allegoricum; nec aliam ego causam fuisse arbitror, cur potius denarium, quam aliam pecuniam nominaverit; quam, ut accommodatè ad consuetudinem loqueretur. Est autem credibile usitatum tunc operatorum in singulos dies mercedem fuisse denarium, qui, ut c. 18, 28, diximus, quinque aut sex obolos, id est, Gallicos solidos continebat. Querit Chrysostomus quid cause fuerit, cur paterfamilias cum solis illis, quos primo mane conduxit, ex denario conventionem fecerit; cum aliis autem conventionem non fecerit; sed tantum dixerit: *Et quod justum fuerit, dabo vobis*. Credo etiam in eâ re vulgarem consuetudinem secutum esse Christum; non enim solebat contractum mercedem pangere, nisi iis operariis, quos mane conducimus, ut toto labore die; si qui serius veniunt, quasi nihil eo die lucraturi sint, nihil certi pollicemur; tantum promittimus aliquid nos illis daturos esse: hoc est, quod ait, *et quod justum fuerit dabo vobis*. Querit etiam idem, et Euthym. cur Deus non omnes statim primo mane vocet. Respondent omnes vocari, sed non omnes venire velle, quod et Origenes indicat; argumentum est ejus rei, quod paterfamilias, quotquot in foro invenit, conduxerit; omnes ergo primo mane Deus vocat: quemadmodum et per prophetam dicit: *Locutus sum ad vos mane consurgens, et loquens, et non audistis, Jeremie 7, 15; et rursùm: Mane consurgens contestatus sum, et dixi:*

*Audite vocem meam, et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, Jeremie 11, 7, 8; et iterum: Ego autem locutus sum ad vos de mane consurgens, et loquens, et non obedistis mihi, Jeremie, 55, 14. Quam ob rem, quod operarii illi responderunt, versu 7, quia nemo nos conduxit, excusationis causâ, non verè dictum esse Chrysostomus putat, quod valde mihi probabile videtur. Solet enim Christus in parabolis personarum mores exprimere: mos autem pigrorum, et desidium est ad hunc modum sese semper excusare: quemadmodum si robustum adolescentem mendicantem quis roget, cur non laborando potius quam mendicando victum querat; promptus est, et affirmans respondet, nihil aliud optare se, sed herum non invenire; quem idèo non invenit, quia non querit, quia laborare non vult. Cur ergo paterfamilias eos non reprehendit, quòd se mentientes excuset? Respondet Chrysostomus nolle eos accusare, et tristitiâ afficere, ut facilius alliceret. Facilius responsio erit paterfamilias, etsi Deum significabat, hominem tamen fuisse, non Deum. Itaque scire non potuit an operarii menditarent: Christus autem narravit, quæ verisimile erat, et operarios excusationis causâ dixisse, et paterfamilias respondisse. Septima pars est, vespera diei, quando denarius solvitur, quæ nemo dubitat finem mundi, et ultimi judicii tempus declarari. Illud videtur non convenire, quòd supra diximus diem non totum hoc seculum, sed miuscujusque hominis ætatem significare: quod si verum est, non potest vespera finis mundi, sed mors uniuscujusque esse. Respondeo hæc, quamvis diversa esse videantur, in idem redire; quia enim usque ad finem mundi alii homines erunt, et uniuscujusque vita dies est, uniuscujusque mors vespera, ultima vespera erit finis mundi, cum omnes, qui adhuc vivant, simul moriantur, aut rapiantur in æra cum Christo, ut D. Paulus ait, 1 ad Thessalon. 4, 17. Octava pars est, quòd paterfamilias jubeat in solvenda mercede ab iis, qui ultimi venerant, incipere, hoc ad parabolæ significationem maxime pertinet. Significatio autem facilis est; preferuntur enim novissimi, et sunt primi, quia tantum unâ horâ, quantum alii toto die laboraverunt: quemadmodum initio explicavimus. Nam quod Chrysost. indicat, propterea id præcepisse paterfamilias, ut declararet se iis, qui unâ tantum horâ laboraverant, non ex debito, sed ex liberalitate suâ dare denarium, verbis ipsius patrifamilias contrarium est: *Ita, inquit, et vos in vineam meam, et quod justum fuerit, dabo vobis*. Sic enim dixit non solum iis, quos horâ tertiâ, versu 4, sed etiam iis, quos horâ undecimâ, id est, unâ norâ ante solis occasum conduxit, versu 7, ut in Græcis codicibus legitur, et si non legeretur, ex versu 4 esset intelligendum. Hæc sunt, quæ in hæc parabolâ necessaria habent significationem. Cætera emblemata sunt, et circumstantiæ non necessariae, quas quisquis discutere voluerit, nullum faciet operæ pretium: quale est quod*

VERS. 15. — OCELLUS TUUS NEQUAM, INVIDUS EST ET MALUS, phrasi Hebræicâ; an illis meam benignitatem invides?

quinque horæ diei nominantur, quòd quidam in foro otiosi inventi sunt, quòd conducti non fuerint, quòd paterfamilias procuratorem dicitur habuisse; nec enim in regno cælorum, de quo parabola proposita est, quaerendum esse arbitror, quis sit procurator; quantum Christus videri possit, qui mercedem solvet, quemadmodum scribit Isaias, c. 40, 10, et 62, 11; et Joannes in Apocalypsi, c. 22, 12: *Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua*. Quamquam Irenæus, lib. 4, c. 70, Spiritum sanctum dispensatorem hujus esse dicit, qui dividit singulis dona, sicut vult, ut D. Paulus ait, 1 ad Cor. 12, 11. Emblemata etiam est, quòd denarius potius quam aliud pecunie genus proponitur, et quòd, qui primi venerant, accepto denario murmuraverunt: nec enim significatur aliquis ex iis, qui vitam æternam accepturi sunt, murmuraturos esse, propterea quòd ali in eâ gloriam accipiant: nec enim in cælo ulla est murmuratio; sed aut nihil significatur, tantumque eam ob causam id narratum est, quòd ita in similibus causis fieri soleat, et ut narrationis decorum servaretur; aut significatur, ut Chrysostom. ait, adeò magnam mercedem multos, qui ultimi venerant, accepturos, ut si fieri posset, ut beati murmurarent, ob mercedis magnitudinem murmuraturi essent. Simile quod versu 14 et 15 dicitur: *Volo autem huic novissimo dare, sicut et tibi, et an non licet mihi in meis facere, quod volo?* Sic enim Græcè legitur, et ad hunc modum Latinam versionem corrigendam puto. Quibus verbis, ut supra disputavimus, non indicatur Deum pro suâ tantum voluntate, nullaque habitâ justitiæ ratione vitam nobis æternam daturum esse: sed dicitur, quia credibile est ita responsurum fuisse paterfamilias, si alii operarii sine ulla causâ murmuravissent; aut, si quam hoc habet significationem, illud tantum significat non debere Deum quam ob rem aliis plus, aliis minus mercedis dederit, rationem nobis reddere. Hæc, ut diximus, et si quæ sunt alia generis ejusdem, si quis ad aliquid significandum volet subtiliter trahere, non solum operam perdet; sed in periculum etiam incurrit multa aut falsa, aut ridicula, aut certè aliena comminiscendi; quisquis enim, quod non est querit, aliquando sibi fingit quòd illud quod querit esse videatur, et mavult falsum incurere quam nihil. Frenandum autem humanum ingenium est, ne suâ subtilitate intemperanter et in rebus supervacaneis abulatur.

VERS. 16. — MULTI ENIM SUNT VOCATI, PAUCI VERO ELECTI. Mirum videri potest cur hanc sententiam Christus adjunxerit, cum minimè præcedenti congruere videatur. In superiore enim parabola de iis tantum dicitur est, qui omnes salvi futuri sunt; omnes enim denarium, id est, vitam æternam acceperunt; hic autem agit de iis qui, cum vocati fuerint, non omnes sunt salvi, sed plerique damnantur. Hoc vix apud ullum interpretem explicatum invenio; sed ita tamen existo

VERS. 16 et 17. — NOVISSIMI. Eos sic vocat, non quibus pars minor, sed quibus nulla felicitas futura est. *Multi enim sunt vocati*; quamvis multi sint vocati,

S. S. XII.

no voluisse Christum ex unâ speciali sententiâ aliam et generalem concludere. Probaverat per parabolam non omnes æqualem mercedem recepturos esse; sed futuros multos primos novissimos, multos novissimos primos esse, quia non omnes qui vocati veniunt ad vineam, eadem diligentia laborant; concludit nunc generalius non omnes qui vocati sunt mercedem accepturos, quia plerique vocati venire nolunt; quemadmodum supra ex Origene, Chrysostomi et Euthymii sententiâ declaravimus. Sic Christus in præcedenti cap., versu 23, ex occasione unius adolescentis, qui divitiis suis impeditus, evangelica consilia sequi noluerat, generalem sententiam de omnibus divitibus, et non jam de consiliatorum, sed de præceptorum observatione, concludit difficile esse divitem in regnum cælorum intrare. Non ergo significatur non omnes esse vocatos; omnes enim vocati, qui idèo venit in hunc mundum, ut peccatores vocaret ad penitentiam, cap. 9, 45; omnes enim peccatores erant; omnes vocavit, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, 1 ad Timoth. 2, 4; omnes vocavit, qui pro omnibus mortuus est. Cur ergo non dicit omnes, sed multos vocatos esse? quia omnes multi sunt, et voluit multos paucis opponere, non omnes nullis, sicut D. Paulus ad Rom. 5, 19: *Sicut, inquit, per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obedientiam justii constituentur multi*. Nam per unius inobedientiam non solum multi, sed etiam omnes homines constituti fuerant, sicut idem Paulus paulò ante, versu 12, dixerat: *Et ita in omnes homines mors pertransiit*; et versu 18: *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem*; propterea ergo dixit paulò post per unius hominis inobedientiam multos esse peccatores constitutos, ut multos opponeret uni, et non solum sententiâ, sed etiam orationi elegantiam adhiberet. Eodem modo hoc loco dicit Christus multos vocatos, paucos electos, per multos, omnes intelligens. Id ex alterâ parabola nuptiarum, quam c. 22 proponit, perspicuum est, ubi non solum omnes ad nuptias vocati, sicut et claudi, cæci, et quotquot in plateis erant, sed compulsi etiam intrare. Et tamen eodem modo parabolam concludit: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, ubi certum est multos non omnibus, sed paucis opponere. Omnes enim vocati fuerant.

VERS. 17. — ET ASCENDENS. Multis locis in veteri Testamento Rabinorum commentum refutavimus, qui putant Jerusalem altissimum totius orbis terrarum locum esse, idèoque ire in Jerusalem ascendere esse, quòd undique eo ascendatur. Nam si de loco sitaque loquantur, nullus est in rotundo terræ corpore altior; si de monte, multi sunt longè etiam altiores. Solet ergo Scriptura dicere ascendere in Jerusalem, vel quia una ejus pars in monte Sion posita erat, vel quia Hebræi, et multò magis Chaldæi et Syri, quorum primitiè novissimi dicuntur respectu Dei et hominum: multi judicio hominum primi erant, coram Deo novissimi. ASCENDENS, ex civitate Ephrem, Joan. 11.

linguâ Christus loquebatur, ascendere dicunt pro ire. Marcus, c. 10, 53, sic narrat: *Erant autem in viâ ascendentes Jerusalem, et præcedebat eos Jesus, et studebant, et sequentes timebant.* Ubi et Christi ad mortem enitit alacritas, et apostolorum admiratio timore significatur. Mirabantur Christum tam erecto, fidentique animo Jerusalem ire, ubi se multa passurum sæpè dixerat, c. 16, 21, et 17, 12; timebant illi, ac sibi. Præcedebat autem Christus, ut viam apostolis ad crucem ostenderet, doceretque, quam promissi, cum opus esset, obire mortem deberent, sicut D. Paulus verus Christi discipulus docebat, Act. 21, 13: *Ego enim non solum alligari, sed et mori in Jerusalem paratus sum propter nomen Domini Jesu, quemadmodum Orig. observavit.*

ASSUMPTI, segregavit, ut c. 16, 22; noluit enim discipulis coram omnibus dicere, ne res evulgata aut impediretur, aut mors ab ipso videretur procurata. Possumus etiam interpretari *expulsi*, aggressus est eos alloqui. Hoc enim verbum etiam significat, ut illic docuimus, et ad significatio rectè convenit in hunc locum.

VERS. 18. — ECCE. Videtur hæc particula hoc loco tempus jam instans indicare.

VERS. 19. — ET TRADENT EUM GESTIBUS, Pilato et cæteris Romanis. Est autem antithesis inter Judæos et gentes, quasi inter amicos et hostes; quasi dicit: Non erunt contenti Judæi filium hominis ipsi per se supplicis afflicere; sed hostibus eum tradent, ut gravius etiam cruciaretur et interficeretur. Illis enim non licebat interficere quemquam, Joan. 18, 31; scribit Lucas, c. 18, 34: *Et ipsi nihil horum intellexerunt, quod non ita intelligendum est, quasi Christi verba non intellexerint, quibus significaverat se ad mortem progressi; sed ita ut mortis ejus mysterium non comprehenderint, neque cognoverint mortem suam Christum salutem universo hominam generi allaturam, quemadmodum prouderet D. Chrysostomus animadvertit.* Si enim verba non intellexissent, nec mirati fuissent Christum euntem, neque mortis periculum timuissent, ut Marcus scribit, cap. 10, 52. Potest aliquis dubitare cur hæc Christus Jerusalem appropinquans apostolis dixerit. Respondet Chrysostomus, ut eos ad patientiam et animi constantiam præmuniret; quæ etiam de causâ sæpè eos ante præmunerat, ut c. 16, 21, et c. 17, 12.

VERS. 20. — TUNC, id est, cum videret ejus mortem instare; ambit enim veluti morituri hominis hereditatem. Accedendi namque ad Christum, et honoris primum filius suis locum in regno petendi occasio fuit, quod paulo ante de proximâ suâ morte locutus esset Christus, ut Hieron., Beda et Euthym. observaverunt.

MATER FILIORUM ZEBEDÆI, Salomé, ut annotat auctor Imperfecti, et ut ex Matthæi Marciq. comparatione colligitur. Nam quam Matthæus, cap. 27, 56, vocat matrem filiorum Zebedæi, Marcus, c. 15, 40, appellat Salomem. Qui fuerint filii Zebedæi inter apostolos,

supra dixit evangelista, cap. 10, 5; Marcus, cap. 10, 55, scribit ipsos filios Zebedæi ad Christum accessisse, dixisseque: *Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis,* quod etsi videtur esse, non est tamen contrarium, quia dixisse dicuntur quod per matrem suam, non per se dixerunt, ut Augustinus, lib. 2 de Consensu evangelistarum, c. 64, et Chrysostomus, homilia 66, respondent. Simile exemplum habuimus supra, c. 8, 5, ubi Matthæus dicit centurionem quandam ad Christum accessisse, rogasseque ut servum suum paralyticum sanaret, cum Lucas, c. 7, 5, non ipsum centurionem, sed pro eo amicos suos accessisse, rogasseque dixerit. Dubium an apostoli matrem sollicitaverint, atque suaverint ut hunc sibi à Christo honorem peteret; quasi facilius mulier, et, ut multi existimant, Christo cognata (sororem enim beate Virginis fuisse credunt) esset, quidquid peteret, impetratura, et filii pudorem, atque aliorum apostolorum invidiam effugerent; quasi non ipsi, sed pro ipsorum mater, ut cæteris fuerit præponeretur, petivisset. Sic multi sentiunt auctores, August., lib. 2 de Consensu evangelistarum, c. 64, Chrysost., auctor Imperfecti, Theophylact., Euthym., hoc loco, et Gregorius, hom. in Evangelia 27. Alii matrem per se pro filiis sollicitam nolius eorum impulsu petivisse credunt, ut Hilarius, canone in Math. 20, et Ambros., lib. 5 de Fide, c. 35, quod valde mihi probabile videtur nolenti de apostolis malè judicare. Nam aliorum auctorum argumentum, quod matrem à filiis submissam probant, quod non illi, sed filiis Christus respondeat, versu 22: *Nescitis quid petatis,* et rursim: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* facile solvi potest, propterea illis respondisse, non quod illi per matrem, sed quod pro illis mater petivisset. Placet etiam mihi ipsam Ambrosii atque Hieronymi, qui matrem ipsam excusant. Ambros. quidem his verbis: *Considerate, inquit, que cum filiis et pro filiis petat; mater est utique, cui pro filiorum honore sollicita immoderatio quidem, sed tamen ignoscenda mensura votorum est. Atque mater etate longæva, studio religiosa, solatio destituta, que tunc temporis, quando vel juvenda vel alenda foret valida prolis auxilio, abesse sibi liberos patiebatur, et voluptatis sue mercedem sequentium Christum prætererat filiorum.* At paulo infra: *Et si error, inquit, est, pietatis tamen error est; nesciunt enim materna viscera patientiam; et si voti æara, tamen venerabilis cupiditas, que non pecunie est avida; sed gratiæ. Nec invereunda petitio, que non sibi, sed liberis consulebat. Matrem considerate, matrem cogitate.* Hieronym. autem sic: *Postulat mater filiarum Zebedæi errore multibrevi, et pietatis affectu, nesciens quid peteret; qui etiam inter eos auctores qui filios matrem subornasse dicunt, auctor Imperfecti sic eos excusat, quod nihil temporale, nihil carnale, nihil ambitosum, sed solam spirituales perfectionem postulaverint; quod et de matre dicit Ambros. Si peccandum est, præstat in hanc partem cum tam bonis auctoribus, quam cum hæreticis in contrariam peccare semper apostolos accusantibus.*

ADORANS, *prostratus, inclinans se, aut genua flo-*

etens, quod eò pertinebat, ut Christi sibi gratiam benevolentiamque conciliaret.

ET PETENS ALIQUID. Aliquid hoc loco non diminutionem, sed incrementum potius videtur significare, quasi dicat: Petens magnum quiddam ab eo; sic enim Græci loquuntur *εἰς τι, esse aliquid*, id est, esse magnum; sicut et Galli solent dicere: Videtur sibi aliquid esse, id est, magnum esse vir, quemadmodum Paulus loquitur Actorum 25, 17: *Adolescens hunc perduc ad tribunal; habet enim aliquid indicare illi*, id est, rem magni momenti. Hanc ob causam, ut opinor, exposuit evangelista illam adorandam accessisse, ut indicaret voluisse magnum aliquid postulare. At cur non statim dixit quid postulaverit? quia voluit rem, ut gesta erat, exponere; illa autem initio non declaravit quid vellet petere, sed generaliter rogavit Christum ut quidquid peteret sibi concederet, ut intelligitur ex Marco, c. 10, 55: *Volumus ut quodcumque petierimus facias nobis.* Illa enim verba, ut paulo ante docuimus, quamvis filiis Marcus attribuat, non à filiis, sed à matre dicta sunt. Accessit ergo supplicanda mulier, dixitque: Volo, aut rogo, ut quidquid petero mihi concedas; solent enim qui aliquid volumus petere, quod ad impetraturi sint dubitant, non statim quid sibi dari velint declarare, ne, si declaraverint, sibi negetur; sed generaliter atque confusè dicere: Quiddam habeo quod te rogem; sed velim mihi prius te facturum promittas; quemadmodum mater Salomonis, lib. 3 Regum, c. 2, 20, filium rogat: *Petitionem unam postulavi ego deprecor à te; rogo, ne confundas faciem meam.*

VERS. 21. — QUID VULTIS? Mater, inquit Hieronymus, postulat, et Dominus discipulis loquitur, intelligens preces ejus ex filiorum descendere voluntate. Sed jam diximus potius filiis, non matri respondere, quia etsi non eorum impulsu, tamen pro eis mater postulaverat.

DIC. Hebraismus, pro jube, statuo; sicut c. 8, 8: *Tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.*

UT SEDEANT. Nonnulli auctores, in quibus Euthymius, existimant motam fuisse eam mulierem, ut hoc peteret, ex verbis Christi, cap. 19, 28: *Sedebitis et vos super sedes duodecim.* Cum enim intellexisset omnes apostolos in regno Dei circum Christum sessuros esse, optabat ut duo illi sui proximi illi assiderent, alter ad dexteram, alter ad sinistram. Putat etiam Euthymius Petrum timuisse, quem videbat omnibus in rebus cæteris apostolis anteponi.

VERS. 22. — NESCIIS QUID PETATIS. Plerique ita interpretantur, quasi propterea dicat eos nescire quid petant, quia non spiritualia, sed carnalia petebant, quasi Christus more regum temporaliter esset regnaturus, et principes viros habiturus aliquos qui sibi assiderent; quorum eò quisque esset honoratior, quò proprius se sederet. Alii diverso penitus sensu non carnalia, sed spiritualia petivisse; tamen propterea Christum dixisse: *Nescitis, quid petatis*, quia rem ma-

VERS. 21. — UT SEDEANT, in regno illo quod terrarum long existimabant.

VERS. 22. — CALICEM BIBERE, forte tormenta, que ego passurus sum; ea est una assequendi quod cupi-

jorem melioremque petebant quam existimabant, quemadmodum Chrysost., Euthym. et Theophyl. exponunt. Alii bonum quidem et spirituale eos petivisse, ut cæteris apostolis virtute ac meritis antecellerent; sed non eo ordine quò debebant, quia petebant ante victoriam triumphum, ut exponit auctor Imperfecti, quam interpretationem videtur illa verba confirmare: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* quasi viam illis demonstret, quâ ad dexteram et sinistram suam ponerentur. Nescitis ergo quid petatis, quia, etsi quod petitis bonum est, tamen non intelligentis triumphum ante victoriam nec dari posse, nec promitti. Alii: Bonum quidem petitis, sed non bene intellectum; putatis enim occupari precibus posse, cum ejusmodi sit, ut non petentibus, sed merentibus dari possit. Omnes istæ interpretationes probabiles; probabilissima postrema.

POTESTIS BIBERE CALICEM, QUEM EGO BIBITURUS SUM? Hæreticorum interpretes, qui hoc ad calicem Eucharistia referendum existimant, omnino nihil videntur delirare; quis enim calicem illum bibere non potest? Dubium igitur non est quin Christus passionem suam et mortem calicem appellet, ut c. 26, 50, et Marc. 14, 56, et Luc. 22, 42, et Joan. 18, 11. Cur autem passio ac mors calix appelleretur, minus compertum. Chrysost., Euthym., et Theophylact., idè vocari putant calicem, quod eam Christum non minus libenter obierit, quam si poculum vini biberet. Parum conveniens Christo metaphorâ, præterquam quod istâ ratione sola Christi mors, non aliorum, calix appellaretur. Credo ergo metaphoram ex antiquâ consuetudine ductam, quæ solebat damnais ad mortem poculum veneno plenum porrigi, et à ratione vitam finirent; quemadmodum Athenis Sacra ab Areopagitibus datum legimus; inde factum, ut mors ipsa, et supplicium calix, sive poculum appellaretur, ut Psal. 115, versu 15: *Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo*, id est, mortem libens, et nomen Domini invocans subibo, ut hoc loco Origenes et Hieronymus interpretantur. Sequitur etiam: *Brevitosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Scio aliam etiam esse in Scripturis metaphoram calicis ex vetere deductam more, quo inter Judæos paterna filialis, alter ad sinistram. Putat etiam Euthymius Petrum timuisse, quem videbat omnibus in rebus cæteris apostolis anteponi.

VERS. 22. — NESCIIS QUID PETATIS. Plerique ita interpretantur, quasi propterea dicat eos nescire quid petant, quia non spiritualia, sed carnalia petebant, quasi Christus more regum temporaliter esset regnaturus, et principes viros habiturus aliquos qui sibi assiderent; quorum eò quisque esset honoratior, quò proprius se sederet. Alii diverso penitus sensu non carnalia, sed spiritualia petivisse; tamen propterea Christum dixisse: *Nescitis, quid petatis*, quia rem ma-

VERS. 21. — UT SEDEANT, in regno illo quod terrarum long existimabant.

VERS. 22. — CALICEM BIBERE, forte tormenta, que ego passurus sum; ea est una assequendi quod cupi-

jorem melioremque petebant quam existimabant, quemadmodum Chrysost., Euthym. et Theophyl. exponunt. Alii bonum quidem et spirituale eos petivisse, ut cæteris apostolis virtute ac meritis antecellerent; sed non eo ordine quò debebant, quia petebant ante victoriam triumphum, ut exponit auctor Imperfecti, quam interpretationem videtur illa verba confirmare: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* quasi viam illis demonstret, quâ ad dexteram et sinistram suam ponerentur. Nescitis ergo quid petatis, quia, etsi quod petitis bonum est, tamen non intelligentis triumphum ante victoriam nec dari posse, nec promitti. Alii: Bonum quidem petitis, sed non bene intellectum; putatis enim occupari precibus posse, cum ejusmodi sit, ut non petentibus, sed merentibus dari possit. Omnes istæ interpretationes probabiles; probabilissima postrema.

POTESTIS BIBERE CALICEM, QUEM EGO BIBITURUS SUM? Hæreticorum interpretes, qui hoc ad calicem Eucharistia referendum existimant, omnino nihil videntur delirare; quis enim calicem illum bibere non potest? Dubium igitur non est quin Christus passionem suam et mortem calicem appellet, ut c. 26, 50, et Marc. 14, 56, et Luc. 22, 42, et Joan. 18, 11. Cur autem passio ac mors calix appelleretur, minus compertum. Chrysost., Euthym., et Theophylact., idè vocari putant calicem, quod eam Christum non minus libenter obierit, quam si poculum vini biberet. Parum conveniens Christo metaphorâ, præterquam quod istâ ratione sola Christi mors, non aliorum, calix appellaretur. Credo ergo metaphoram ex antiquâ consuetudine ductam, quæ solebat damnais ad mortem poculum veneno plenum porrigi, et à ratione vitam finirent; quemadmodum Athenis Sacra ab Areopagitibus datum legimus; inde factum, ut mors ipsa, et supplicium calix, sive poculum appellaretur, ut Psal. 115, versu 15: *Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo*, id est, mortem libens, et nomen Domini invocans subibo, ut hoc loco Origenes et Hieronymus interpretantur. Sequitur etiam: *Brevitosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.* Scio aliam etiam esse in Scripturis metaphoram calicis ex vetere deductam more, quo inter Judæos paterna filialis, alter ad sinistram. Putat etiam Euthymius Petrum timuisse, quem videbat omnibus in rebus cæteris apostolis anteponi.

VERS. 22. — NESCIIS QUID PETATIS. Plerique ita interpretantur, quasi propterea dicat eos nescire quid petant, quia non spiritualia, sed carnalia petebant, quasi Christus more regum temporaliter esset regnaturus, et principes viros habiturus aliquos qui sibi assiderent; quorum eò quisque esset honoratior, quò proprius se sederet. Alii diverso penitus sensu non carnalia, sed spiritualia petivisse; tamen propterea Christum dixisse: *Nescitis, quid petatis*, quia rem ma-

VERS. 21. — UT SEDEANT, in regno illo quod terrarum long existimabant.

VERS. 22. — CALICEM BIBERE, forte tormenta, que ego passurus sum; ea est una assequendi quod cupi-

is ratio. Possumus, nec poterant tamen; nondum enim eas acceperant vires, quibus Christum sequerentur usque ad mortem, et biberent calicem passionis ejus.

sermonesque, quanvis tacitis, cognovisse, et sicut aliorum petitionem, ita ipsorum indignationem corrigi.

SCRIS. Perinde est ac si dicat: An nescitis hoc quod facitis, proprium esse ambitiosorum principum, nec omnium quidem, sed gentium, apud quos non virtus, non justitia, non dignitas, sed ambitio, sed vis, sed tyrannis regna et principatus obtinent, et tibi principes, non quæ suis populis, sed quæ sibi utilia et honorifica sunt, quarunt? ut videtur Euthymius interpretari. Non ergo reges ac principes de medio tollit, quemadmodum multi nostro tempore heretici ex hoc loco collegerunt, cum D. Paulus, ad Rom. 13, 1, et ad Titum 3, 1, et D. Petrus, Epistolâ 1, 2, 13, 14, omnem magistratum et potestatem à Deo esse doceat, illicque, etiamsi malus sit, obediendum esse. Multo verò minus ecclesiasticam tollit auctoritatem, quâ et D. Petrus, Actorum 5, 5, 10, etiam Ananiam et Saphirâ interficiendis severe usus est, et D. Paul. 1 ad Cor. 5, 5; et 1 ad Timoth. 1, 20, in hominibus perniciosis Satanae tradendis, quamque Timotheo commendat, c. 4, versu 12. *Nemo adolescentiam, inquit, tuam contemnat. Tantùm monet non debere apostolos, qui ad Ecclesie gubernationem vocati sunt, gentium principum ambitionem et tyrannidem imitari; propterea non quoslibet, sed gentium principes nominavit, qui magis ambitiosi crudelisque solebant esse, quam Judæorum, qui et dabantur à Deo, et ejus timore religioneque in officio continebantur. Quemadmodum Petrus, 1 Epistolâ, c. 5, 5, admonet eos qui Ecclesiam gubernant, ne in eorum dominentur. Denique tales esse apostolos vult, qualem se D. Paulus describit 2 Epistolâ ad Cor., c. 12, 14, 15: *Non enim quero quæ vestra sunt, sed vos: nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libertatisimè impendam, et superimpendam ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diliger.**

DOMINANTUR EORUM, in eas. Noster interpres et Græcismum et Hebraismum secutus est: Græcismum, quod eorum dixerit pro in eos; Hebraismum, quod non grammaticum, sed naturale secutus sit genus.

VERS. 28.—ET DARE ANIMAM SUAM REDEMPTIONEM PRO MULTIS. Declarat quid debeant boni Ecclesie pastores facere; bonus enim pastor ponit animam suam pro ovis suis, Joannis 10, 11, 14. Collegerunt ex hoc loco Augustini tempore quidam heretici, quos Prædestinatio antiquitas appellavit, idemque nostro tempore Calviniste dicere coguntur, si sumum de reprobatione errorem tueri volunt, Christum non pro omnibus natum, non pro omnibus mortuum esse, sed pro solis, qui salvi futuri erant, prædestinatis, ut Arnobius, vel quisvis alius auctor fuit eorum Commentariorum in Psalmos, qui falsò Arnobio tribuuntur, Psalmo 146.

VERS. 28.—REDEMPTIONEM. VOX GRÆCA *λύτρον*, præteritum significat: pro multis, pro omnibus; sic Rom. 5, 19: *Peccatores constituti sunt multi*, id est, omnes.

VERS. 30.—DUO CÆCI. Unius tantum mentionem

et Faustus, lib. 2 de libero Arbitrio, c. 14 et 16. In eodem errore, Lotharii tempore, fuit Godescalcus in Gallia, ut, in lib. adversus Prædestinatos, Hincmarus Rhemensis episcopus scribit, et, ut videtur, Remigius Lugdunensis; in lib. contra tres epistolâs trium episcoporum Gallie. Quod et ex aliis locis similibus comprobant, ut infra, c. 26, 28: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; et ad Hebræos, 9, 28: *Sic et Christus semel oblatus ad multorum exheredienda peccata*. Qui error non solum absurdus est, sed maxime Christi beneficio, et liberalissima charitati maxime etiam ingratus, aliisque perspicuis Scripturæ testimoniis refutatur. Quid enim apertius quam quod dicit D. Paulus, 1 ad Timoth. 2, 6: *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*, et 2 ad Cor. 5, 14, 15: *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est Christus, ut et, qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, et resurrexit*. Cur ergo Christus hoc loco, sicut et apud Marcum, c. 10, 45, non dixit se venisse, ut daret animam suam in redemptionem pro omnibus, sed pro multis? Cur dixit sanguinem suum pro multis effundi? Cur dixit D. Paulus eum ad multorum exheredienda peccata oblatum esse? Probabilis est responsio quorundam; omnes multorum nomine significatos, quia *πῶδες*; multos Græci vocant non tam nomine numerali quam infinito; quemadmodum Latini omnes homines multitudinem appellant. Sed magis credo voluisse Christum non voluntatem suam, sed mortis suæ fructum declarare: nam si ejus quidem voluntatem spectes, pro omnibus hominibus, nemine excepto, mortuus est, ut illis Scripturæ testimoniis, quæ paulò superius adduximus, declaratur. Si spectes fructum, non ad omnes pervenit, sed ad multos, quia non omnes percipere voluerunt; sicut videmus Christum aliquando pro omnibus hominibus etiam reprobis orare, ut pro iis qui se crucifixerant, Lucae 23, 34, ut declarat velle se, idque optare omnes salvos fieri; aliquando non orare nisi pro prædestinatis, ut apud Joannem, c. 17, 9: *Non pro mundo rogo, sed pro iis quos dedisti mihi*. Ad hunc modum Hieronymus hunc locum interpretatur.

VERS. 29.—ET EGREDIENDUS ILLIS AD JERICHO. Erat Jericho in viâ, cum ex Gallia Jerosolymam proper fluvium Jordanem veniebatur.

VERS. 30.—ET ECCE DUO CÆCI. Dubium an eadem sit historia quæ hic à Matth., et quæ à Marco, c. 10, 46, et à Luca, c. 18, 35, naratur, qui tres prope Jericho cæcos Christum curasse scribunt. Sunt qui tres diversas historias esse putent, ut Euthymius, quia Matthæus duos cæcos fuisse dicit; Marc. et Luc. unum, et Marc. narrat cæcum illum, quem curatum fuisse dicit, vestimentum suum projecisse, ut prostraret ad Christum, quod alii non narrant. Alii duas historias

faciunt Marcus et Lucas, qui erat notior altero. Deinde Marcus unius tantum meminit, quem Dominus sanavit exiit ex urbe, cum alterum sanasset in ipso ingressu: utrumque conjungit Matthæus.

esse credunt, ut D. August., lib. 2 de Consensu evangelistarum, c. 65, et lib. 2 Quest. evangelicarum, quæstione 48, et Beda, Strabus et Lyranus, hoc loco. Nam eam quam Matth. et Marc. scribunt unam esse; quam autem Luc. esse diversam, quia Matth. et Marc. scribunt id factum esse cum Christus ab Jericho egredetur; Luc. verò, cum appropinquaret, quod videtur adesse esse contrarium, ut non videatur idem miraculum esse posse. Magis assentior Theophylacto, qui unam tantum historiam à tribus evangelistis narrari putat. Omnia enim sunt adesse similia, ut non videantur diversa esse posse miracula. Omnes dicunt id accidisse in eâ profectioe ultimâ, quâ Christus, ut moreretur, venit ex Galilea in Jerusalem, omnes in eodem loco prope Jericho; omnes cæcum aut cæcos, qui curati sunt, sedisse juxta viam quâ Christus præteribat; omnes clamasse eisdem verbis: *Jesu, fili David, miserere mei*; omnes à turbâ jussos fuisse tacere; omnes vehementius clamasse; omnes stesisse; Christum et cæcos ad se vocasse; omnes rogasse cæcos: *Quid vultis, ut faciam vobis?* Non potuerunt profectò in diversis historiis tam similia esse tam multa. Quod ergo Matth. duos, Marcus verò et Lucas unum tantum commemorat cæcum, rectè D. August. respondet, duos quidem fuisse, ut Matth. scribit, sed ex iis unum nobiliorem, et vulgò magis celebrem, idcirco illius tantum Marcum et Lucam fecisse mentionem. Confirmat hanc conjecturam Marc., exprimens nomen cæci et patris ipsius, quasi homo esset vulgò omnibus notus; vocat quippe Bartimeum filium Timæi. Simile exemplum vidimus supra, c. 8, 28, ubi Matth. scribit duos à Christo demoniacos in regione Gerasænum curatos fuisse, cum Marc., c. 5, 2, et Luc., c. 8, 27, unius tantum meminerint. Difficillior nodus est, quòd Matth., vers. sup., et Marc., c. 10, 46, dicant id contigisse cum Christus ab Jericho egredetur; Luc. verò, c. 18, 35, cum appropinquaret; neque quorum-

CAPUT XXI.

1. Et cum appropinquaret Jerosolymis, et venisset Bethphage, ad montem Oliveti: tunc Jesus misit duos discipulos,
2. Dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea: solvite, et adducite mihi.
3. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: et confestim dimittet eos.
4. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem:
5. Dicite filia Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, et pullum filium jugals.
6. Eantes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesus.
7. Et adduxerunt asinam et pullum; et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt.
8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua

dam interpretationem verba Græca recipiunt; quæ exponunt, cum appropinquaret, id est, cum inde discedens adhuc esset prope; est enim Græcè, *εὐγγίζω*, *εὐγγίζω* *εὐγγίζω*, cum appropinquaret in Jericho, id est, ut Ingredere in Jericho. Itaque magis eorum probo conjecturam, qui existimant cæcum illum nobiliorem, de quo Marc. et Luc. scribunt, tunc cum Christus ad urbem appropinquaret, sedisse secus viam, et ad prætereuntem Christum acclamasse: *Jesu, fili David, miserere mei*; Christum verò tunc curare eum voluisse, ut paulò post duos simul curaret. Cæcum ergo Hierim viam obdesse, quâ sciebat exiturum Christum, et hierim unâ cum altero cæco eisdem clamasse verbis, atque tunc vocatos à Christo fuisse, atque curatos, et quia non omnia narrat evangelistæ, Matth. et Marcum dixisse id factum fuisse cum Christus egredetur, Lucas cum appropinquaret. Illud verò, quod ait Marcus, cæcum, cum vidisset se à Christo vocari, abjecta veste accurrisse, quodque Matth. dicit Christum cæcorum oculis tetigisse, quod alii evangelistæ non dicunt, minime difficile, cum sæpè unus evangelista unam facti circumstantiam declarat, quam alii præterierunt.

FILI DAVID, id est, Messia. Cur ita Christus appellaretur ab iis præsertim qui aliquod ab eo beneficium postulabant, diximus in Prefatione.

VERS. 51.—TU ERAT AUTEM INCERPARATUS, ET TACERENT. Non videtur atque malitè, sed amator et officiosè id piam turbam fecisse credendum est, ne homines abjecti Christo obstrependo molesti essent, ut auctor Imperfecti et Euthymius existimant.

VERS. 54.—TETIGIT OCULOS EORUM. Cur tetigit, supra, c. 8, 5, exposuimus. Marc. verò et Luc. addunt subjunxisse Christum: *Fides tua te salvum fecit*, quod quemadmodum sit intelligendum, c. 9, 2, copiosè disputavimus.

CHAPITRE XXI.

1. Lorsqu'ils approchèrent de Jérusalem, et qu'ils furent arrivés à Bethphage, près de la montagne des Oliviers, Jésus envoya deux de ses disciples,
2. Et leur dit: Allez à ce village qui est devant vous, et vous y trouverez en arrivant une ânesse attachée, et son ânon avec elle, détachez-les, et me les amenez.
3. Et si quelqu'un vous dit quelque chose, dites-lui que le Seigneur en a besoin, et aussitôt il les laissera emmener.
4. Or, tout cela se fit, afin que cette parole du prophète fût accomplie:
5. Dites à la fille de Sion: Voici votre Roi qui vient à vous plein de douceur, monté sur une ânesse, et sur l'ânon de celle qui est sous le joug.
6. Les disciples en allèrent donc, et firent ce que Jésus leur avait commandé.
7. Et ayant amené l'ânesse et l'ânon, ils les couvrirent de leurs vêtements, et le firent monter dessus.
8. Une grande multitude de peuple étendit aussi